

1872.
из кинеского
Музея Гб. Засекова. Стариково

ИАКРВА

Этюд 13

БЪЛГАРСКО-ФРЕНСКА

ГРАММАТИКА.

232 / БВР СЪ ЕДНО ИЗЛОЖЕНИЕ ЗА
българско-то правописание.

Съчинена

omō

ВАСИЛЯ Х. СТОЯНОВА-БЕРОНЬ

Доктора Медицини и Хирургії.

Букурешть

Въ Печатница-та на Йосифа Романова и съдруж:

1859.

АЛПАМЧАТ

Която отъ тая книги не ще иноси долный подпісъ ще
се счита за подправенъ; който съдователно ѿ пречепитата
ще се преслѣдова и осуди спорядъ законы-тѣ.

Възгледъ

Преглѣдана и одобрена отъ И Царскѣ Ценсурѣ въ
Цариградъ за да се напечата. —

45
Б40

46 + 44

F. 2

ТЪРНСВАЧТАД. НАЛЕЧИЧА

12866

ФОРМА № 4069/ІІІ

На честни-тѣ ми и прелюбезни

РОДИТЕЛИ

Х. СТОЯНА Х. БОЖИЛОВИЧА

ЖЕЙНА ХРИСТОВА.

въ знакъ

искренной благодарности

и

на память-та
моего благодетеля

Прелюбезнаго ми вучча.

Покойнаго

Николая Христова-Беронъ.

въ знакъ

въчной благодарности

посвящава

Съчинитель.

ДЪРНОЧИТАД НА ДЕУЧИЯ

ДЪРНОЧИТАД

ДРЪЖДЕЛОВІЕ.

— 80 —

Спорядъ маچини-тѣ които наши-та младежъ посрѣща въ изученіе-то на чюдни язици; и спорядъ собственное опытно убѣжденіе, че е твърдѣ лесно да се учить Грамматически-тѣ правила на такива язици, на матернїй, или неглипознать язикъ: — подкашихъ се, мили съотечественици, да составъ тъзи Бѫлгарско-Френскѣ Грамматики.

Това да сторимъ бѣше нашъ долгъ и намъ ще е много драго, ако трудове-тѣ ни сполучатъ цѣль-тѣ си. — При составленіе-то на тая Грамматика мы се маچихмы, колкото ни бѣ возможно, да употребимъ единъ гладъкъ и правиленъ Бѫлгарски язикъ; но защото въ правописаніе-то му отстъпихъ на иѣкои мѣста оғь онова, що наши-тѣ учени обикновено сѫ прѣли за правилно: за това и мы почитамъ за священци нашия должностъ да изложимъ всенародно миѣниe-то си; — извѣсно, че нашия язикъ ииже не можи се управи и нареди, освенъ ако всѣки си изложи свободно миѣниe-то, и тогава да се избере онова, кое-то ще е пай право и да се общо прѣмне. — Слѣдователно и мы съ драго сърдце ще прѣнемъ всяко едно справедливо поправление, относящее се на наше-то правописаніе.

Отъ всички-тѣ наши учени що сѫ писали до сега за Бѫлгарско-то правописаніе, трѣба безпристрастно да кажемъ, че ученинѣйшій наши съотечественикъ Господинъ Гаврилъ Крѣстювичъ е заслужилъ най-голѣмъ честь и благодарностъ отъ Бѫлгарскѣй народъ.

Всѣки-му сѫ извѣстни негови-тѣ систематически изложенија вмѣстени въ „Бѫлгарски-тѣ Книжици“, подъ име-то на: „Писма за иѣкои маچносты на Бѫлгарско-то правописаніе.“

Мы ще изложимъ на кѫсо миѣниe-то си за Бѫлгарско-то правописаніе, ще направимъ при това и единъ малякъ разборъ на Г. Крѣстювичеви-тѣ изложенија и ще забирнемъ отъ:

Азбука-тъ.

Въ брой 17 на „Български-тѣ Книжици“ отъ минулата година съветстваши Г. Крѣстовичъ да увадимъ и задаржимъ въ азбуката си 38 букви, между които се напиратъ и: I, E, O, Ъ, Ф и Y; потребни намъ, казва негова милостъ, или за да можимъ да изразимъ точно нѣкое тѣлко народно произношеніе, или да можимъ да пишемъ и произносямъ правило нѣкои чюжди слова, употребителни въ нашій язикъ. — Но наше мнѣніе тѣя букви не ни сѫ нужни и безъ тѣхъ язикъ-тѣ ни е достаточенъ да изрази всичко, трѣба само при останали-тѣ 33 да прибавимъ и буквѣ Я, която, види се по погрѣшность, е изхвърлена отъ азбука-тѣ на Г. Крѣстовича.

И тѣй добрѣ было сякамы ако азбука-та ни се
состави отъ слѣдующы-тѣ 34 гражданскы бузы: **а, б, в,**
г, д, е, ж, з, и, і, к, л, м, н, о, п, р, с, т, у, ф, х,
и, ч, ии, щ, ъ, иы, ѿ, ѹ, ю, я, ф, ѻ.

Букви-тѣ же І-І, ІІ, (І) Ф. и У не ни саж нуждни зашто:

1). І є и И могутъ лесно да се замѣнятъ съ е и я; а за да увардимъ точно мѣгкое произношеніе на е по-ставено въ начяло-то на одно слово, или на единъ слогъ, можимъ лесно да учредимъ одно правило, кое-то да казва че: „е поставено въ начяло-то на одно слово, или на единъ слогъ, произнося се мѣгко като й-е;“ ешъо и И не е нуждна въ начяло-то на слова-та и на слогове-тѣ доро-имамы я; коя-то из-пажно можи да ѹ замѣни. Тия двѣ букви съдователно совсѣмъ не ни сѫ нуждни и нѣмамы никакъ етимологическѣ важнѣ причини, коя-то да ны прину-ждава да гы пріемнемъ.

2). Подобно и букви-тъ: © Ф, и У не ни сѫ нуж-
дни и могътъ да се увардатъ и употребляватъ само за че-
рковни списания, а не за гражданска; при това произноше-
ніе-то на Ф е доволо мѣжно и не ще е добрѣ сиамы да
межчимъ малкы-тъ Бѣлгарски дѣца да си чиопятъ язикъ-тъ
за да произнесѣтъ Грѣцкое Ф; а ако речемъ че оно быва-
какъ да е да се произноси то по добрѣ е да употребля-
вамы и пишемъ т, а не Ф. — Тайл и © и У не ни сѫ по-
требни доро имамы Ф и т, і. т.

Забължка). За да увадимъ етимологическое правописание, да удовлетворимъ при това и народное произношение, мы употребихъмы въ слово ёще є вместо ф, и-о или и-о и тѣй и трѣба да се произнося.

Отъ всички-тѣ букви що употреблявамъ въ азбука-
та си най голѣмъ разигласія иматъ наши-тѣ нови учени
и списатели за употребление-то на **ъ**, **ь**, **ы**, **ѣ** и **ѣъ**; за
това ми ще изложимъ на-каждъко мнѣніе-то си за употре-
бление-то на тия букви.

1). За да можимъ да гудимъ по возможности подъ правописно правило буквъ **ы**, употребихмы ѹкъ само въ слѣдующи-тѣ три случаи:

а). Въ винигелній падежъ единственъ и множъ: числа на существителни-тѣ, таї и на прилагательни-тѣ, на причастіята неусѣченаго и усѣченаго окончанія и подиръ всичкы-тѣ безгласни, освенъ шипящи-тѣ ж. ч. иш.

6). Въ именителній и винителній падежъ първаго и втораго лица на лични-тѣ мѣстоименія единствъ: и множествъ: числа, освенъ именитъ: падежъ първаго лица. (азъ)—Тукъ се относя и първое лицо множествъ: числа на опѣ глаголи, бѣ които това лицо се свързва на мы.

в) **и** се употреблява ёще въ избрани случаи:
имъ се отличи и определи точно значението както на примеръ: *былъ* отъ *быть* и проч.

2). Т и Ь.

Мы употребихмы тъя буквы кога се памиратъ въ сре-
дъ-та на едно слово всякоаг като *безгласны*; сѫщо гы у-
потребихмы и кога се памирать на краю-ть на едно слово,
освениъ въ оніе случаи, дѣто подиръ едно сѫществително
слѣдова опредѣлителій членъ тъ; въ тіе случаи мы, за да
увардимъ и етимологическо-то правописаніе и сегашне-то
народно благозвучно произношеніе, принуденні смы да упо-
требимъ тъ и въ като *пол-гласны* буквы.

За да завардимъ же това наше употребление на тъ и да оправдаемъ отстѣваньтъ си отъ сегашнисе никако общее употребленіа като *гласни*, мы доказываемъ че:

1). Наши-тѣ праотцы употреблявали буквы-тѣ ѿ и

ъ въ средж-та или на краjk-тъ на слова-та также като безгласни, и гы ставили въ средж-та на едно слово не за друго, но само за да изражаятъ и опредѣляятъ точно гѣсто-то и твѣрдо, или мѣгко-то и тѣнко произношеніе на предиджща-та имъ безгласна буква, (разумѣва се спорядъ тогашнее народно произношеніе). — Това явно се вижда ако вникне нѣкой и приглѣда добрѣ ветхи-тѣ списатели, ще се увѣри сирѣчъ за таik истинѣ и ще види че они писали: *много*, вмѣсто *много*; *два*, вм: *два*; *никто*, а не *никто*; *притчj*, вм: *притча*; *съявлшу*, вм: *съявлшу*; *спящемъ*, вм: *спящемъ*; *кротции*, вм: *кротции*; *пшеница*, вм: *пшеница*; *подобно*, вмѣсто *подобно*; *смоќви* вм: *смоќви*; *въсяко*, вм: *въсяко*; *кѣнига*, вм: *книга*; *изгнани*, вм: *изгнани*; *домашн-л-я*, вм: *домашняя*; *ничтоаже*, вм: *ничтоаже*; *ръците*, вм: *ръците*; *птици*, вм: *птици*; *въси*, вм: *въси*; *лоучьше*, вм: *луучие*; *дъньсь*, вм: *днесъ*; *чъто*, вм: *что*; *пославшаго*, вм: *пославшаго*; *колижеъдо*, вм: *колижеъдо*; *праздно*, вм: *праздно*; *ко-нчания*, вм: *кончания*; *чътый*, вм: *чтій*: и пр. и пр. (Остромирово Евангеліе). — Отъ малко-то тия доведены примѣры, очевидно е че наши-тѣ праотци употреблявали подиръ твѣрды-тѣ и гѣсты безгласни дебелj-тѣ букви ъ; а подиръ шипящи-тѣ, **Ж**, **Ч**, **Ш**, както и подиръ други безгласни букви що се произносятъ мѣгко, употреблявали мѣгкъ-тѣ безгласни ь; а разумѣва се ясно, че това они стрували само и само за да изражаятъ точно и благозвучно предиджща-та имъ безгласна букви.

Можи нѣкой да ми иносрѣщие че у много ветхи рѣкописи нахождатъ се ъ и ь и въ средж-та на слова-та, употребени като гласни букви; на това отвѣщавамъ пакъ че мы не трѣба да се водимъ отъ произношеніе-то на сегашни-тѣ Бѣлгари за да оцѣнимъ и опредѣлимъ точно произношеніе-то нашихъ праотецъ на букви тѣ ъ и ь, или въобще на слова-та; защото ако кажемъ че букви-тѣ ъ и ь сѫ гласни въ слова-та скрѣбъ, (скрѣбъ или скѣрѣбъ); лженихрѣсти (лжніхрѣсти); *крысть*, (крясть); лженипророци (лжніпророци); *конъцъ*, (коненъцъ) и пр: то сакамы че много ще се излжимъ; понеже знаемъ че много отъ Ново-Бѣлгари-тѣ произносятъ Петѣръ, даже малоучени-тѣ и пишатъ Петарь, вмѣсто Петръ, или спорядъ ветхи-тѣ Петъръ; знаемъ при това, че най право-то правописанїе и произношеніе е *Петръ* а не *Петѣръ* или *Петаръ*: — тѣй сѫ-

що можимъ да кажемъ и за ветхи-тѣ списатели, че като се водили отъ пріятно-то тогашне произношеніе, употреблявали ъ и ь като благозвучни безгласни букви; по тѣзи причинѣ и совсѣмъ не сѫ постоянни и точни въ правописанїе-то си.

А че произношеніе-то и хортуванье-то на ветхи-тѣ Бѣлгари не е было сѫщо като наше-то сегашне, привождамъ за примѣръ нѣкои слова изъ Остромирово-то Евангеліе: *Сынъ* вмѣсто *сынъ вашъ*; *сынъ наю*, вмѣсто *сынъ нашъ*; *миръ* вм: *миръ* (свѣтъ); *бываше* вм: *бываше*; *имлаше* ви: *имаше* и пр. и пр.

Мы не се боимъ слѣдователно и дерзновенно казвамы че: „*Нашi-тѣ праотци спорядъ пихное ветхо произношение, употреблявали ъ и ь като безгласни букви и ги ставили на краjk-тѣ или въ средж-та на едно слово, или на единъ слогъ, за да изразятъ и опредѣляятъ точно твѣрдо-то, или мѣгкъ-то произношеніе на по предня-та имъ безгласна буква.*

Мы мислимъ че въ много случаи и днесъ това да сторимъ было бы много добрѣ и да пишемъ: *сборъ*, а да го произносимъ *сборъ*; (както и наистинѣ тѣй се произнося); *свѣдиненіе*, *свѣдинявамъ* (*сединеніе*, *сединявамъ*); *обѣ-граждадъ* (*обграждадъ*) *осмій* (*осмій*); *тезіскій* (*тежкій*); *обичній* (*обичній*) и пр. и пр. — Да употребимъ сирѣчъ и мы, както и наши-тѣ праотци стрували, ъ и ь въ средж-та на нѣкои слова като безгласни букви, за да опредѣлимъ точно благозвучно-то произношеніе на по предня-та имъ безгласна буква, а не да гы употреблявамъ като гласни, дѣто народно-то произношеніе изисква едно ийзко и закрито произношеніе. — За да удовлетворятъ же пѣрвѣ тѣ наши Просвѣтители Кирилъ и Методій това народно произношеніе изнамѣрили букви-тѣ.

3). Ж.

Която е наистинѣ удовлетворителна и за насъ и нѣмамы нуждъ нито отъ ъ, нито отъ ь, употребени като гласни. — И тѣй, буква **Ж** се употреблява тамъ, дѣто народно то правило и благозвучно произношеніе трѣба да е низко и затворено; а защото въобще произношеніето на винителнїй падежъ е по низко и по затворено отъ онова

на други-тѣ падежи, за това и имена-та и мѣстоименія-та се пишатъ съ **ж** въ тойзи падежъ, (разумѣва се на край-нѣй имъ слогъ). — Отъ това обще правило има твѣрдѣ малко исключенія и Господинъ Крѣстювичъ има пажливо право на това. —

Подобно **ж** се употреблява въ иѣкои лица на глаголи-тѣ, дѣто пакъ низкое ихно и затворено произношение го изисква.

4). Сложна-та буква **ж** е также памъ нуждна и трѣба да се употреблява вмѣсто **и** въ винителнїй падежъ на онїи имена и мѣстоименія що се свѣршнятъ на **и**; както на примеръ: *сина книга*, имен: *синъ книга* вишитъ: — Сѫщо **ж** се употреблява и въ иѣкои лица на глаголи-тѣ спорядъ низко-то имъ и затворено народно произношение. Забѣлежвамъ обаче че **ж** не можи да се употреби въ всички-тѣ опис случаи, дѣто Руси-тѣ употребяватъ **ю**, както иѣкои отъ новы-тѣ Бѣлгарски синесатели, даже и Г. Крѣстювичъ струватъ, и пишатъ съязъ вмѣсто съязъ и пр. и пр.

За употребление-то на опредѣлителнїй членъ: **Тъ, Та, То, единств; числа и Тѣ, Та множеств;**

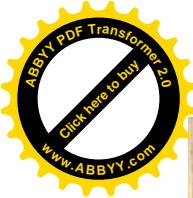
Тойзи членъ, както е известно, употреблява се въ Ново-Бѣлгарскїи нашъ язикъ и служи за да се опредѣли нѣ отъ близо смысли-ть на едно сѫществително или едно прилагателно.

Добрѣ и справедливо казва Г. Крѣстювичъ че нашъ членъ друго нищо не е, освенъ показателное или относителное мѣстоименіе Церковно-Славянск: язика **тъ**. (той) **Ta, To, Ti, Ty.** Негова милость склонява тъсъ членове тѣй, както се склонява Церковно-Славянское речено мѣстоименіе (виж: Бѣлгарс: Книж. Број 20 1858).

При склонение-то же на опредѣлителнїй членъ съ иѣкое име, поучава ны много добрѣ Г. Крѣстювичъ че за да се произнесе и образува звукъ-ть **а** или **ж**, **ъ** или **ъ** „трѣба при усъщени-ть сѫществителни и прилагателни да се произнинатъ крайны-ты имъ безгласни букви **ж** и **ъ** на гласни.“ (или нѣ добрѣ полъгасни): Мы казахмы въ

стр: VII че за да удовлетворимъ благозвучно-то произношение на Ново-Бѣлгарскїи язикъ, за да увардимъ при това и етимологическо-то правописаніе на слова-та; принудени смы да употребимъ и произнесемъ **ж** и **ъ** ако не като гласни а то като полъгасни, но само въ единственїй случай, кога **ж** и **ъ** се находатъ на краї-ть на иѣкое имъ и подиря имъ слѣдова опредѣлителнїй членъ **тъ**; въ всички-тѣ же други случаи **ж** и **ъ** сѫ за насъ безгласни букви. Слѣдователно поученіе-то на Г. Крѣстювича да употребимъ членъ-тѣ **тъ, ta, to** за единств: число и промѣненіе-то на безгласни-тѣ **ж** и **ъ** въ полъгасни, е за насъ много право и логическо, за това и съ драго сѫдце го прieхмы и употребихмы въ правописаніе-то си на тази Грамматика. — Колкото же за употребление-то на тойзи членъ подиря онїи сѫществителни що се свѣршнятъ на **и** (рай), и за образуваніе-то на множеств: му число, то совсѣмъ не смы съгласни съ поученіе-то и правописаніе-то на Г. Крѣстювича. — Негова милость сирѣнь ны поучава че „за да съединимъ едно неусѣчено сѫществително на **й** (брой, рай) съ опредѣлит: членъ **тъ**, трѣба да вмѣстимъ буквъ **a**, за да удовлетворимъ народно-то произношение; а за да е по благозвучно трѣба да образувамъ отъ **я**, **и** и да пишемъ **рай-тъ, броя-тъ, вмѣсто рай-а-тъ, брой-а-тъ.“ — Това е добро наистинѣ, но мы сякамы че по добрѣ ще е ако и тукъ се водимъ отъ прѣтило-то Ново-Бѣлгарско произношение и да вмѣстимъ между **й** и **тъ** буквъ **ж** а не **a**; и да образувамъ слѣдователно: отъ **я-ж, i-ж**; и тѣй да пишемъ **рай-ж-ть, броя-ж-ть**; **вмѣсто рай-ж-ть, брой-ж-ть**; а за потвржденіе на наше-то мнѣніе служи низко-то и затворено народно произношение на **рай ж-ть, а не рай-а-тъ**.**

Подобно не смы съгласни съ Г. Крѣстювичъ и за употребление-то и правописаніе-то множеств: числа на опредѣлителнїй членъ **тѣ**. — Спорядъ мнѣніе-то сирѣнь на негова милость трѣба да прiemнемъ **ти** за именит: и **ты** за винителнїй падежъ множ: числа **маж**: рода; и **ты** за именит: и **тинит**: жесик: рода, множ: числа. Наистинѣ негова милость много справедливо доказва че: „*като прiemнемъ за членъ тъ, ta и to, който друго нищо не е освенъ показател: или относител: мѣстоименіе на ветхїй Церковно-Славянскїи язикъ; трѣба да прiemнемъ и множеств: число ти, ты на това мѣстоименіе за членъ*“

XII

множеств: числа; защото това мястоименіе тък се склонява въ реченое число. — За по голѣмо потвърждение на доказателства-си Г. Крашевичъ прибава че въ нашъ Котель и до днесъ се увардило това показателно мястоименіе **ти** и **ты** и се употреблява сѫщо и за членъ множеств: числа; дѣтъ дѣйствително и се хортуга: *тий жени, тый хора; както и жени-ты и жени-ти, добри-ти и добри-ты;* (разумѣва се правоисно). — Забѣлежвамъ обаче че сѫщи-тѣ Котлещи казватъ и *тей-зи* или *тый-зи* *хора*, и *тъ-зи* *женени*, а никога не казватъ **тъ** *челякъ* *ви:* *тойзи челякъ съ мажъсъ, ви:* *сей* или *тойзи мажъсъ*, и пр. и пр. — Тък и на много места по Бѣлгария употребляватъ-се **те** или **тѣ** за членъ множеств: числа: — Слѣдователно **ти**, **ты**, **те** и **тѣ** могатъ да се нарекутъ показатели или относителни мястоименія; могатъ при това да се употребятъ и като членъ множеств: числа. — Пыта се сега: кое е най добро, и кое трѣба да се приеме за да се образува опредѣлителни членъ множеств: числа?? — На това мы дерзновенно можемъ да отвѣщаемъ че: „*Трѣба да се приеме показателное мястоименіе тѣ за мажъсъ, жененъ и средни родъ.*“ — Защото:

1⁰) Като се приемио **тѣ** за членъ множеств: числа а не **ти**, **ты** или **те**, составлява се язикъ-тѣ ни по яснѣ и по точенѣ и никога нема да се соблазнявамъ и да мислимъ дали **ти** е членъ, или дателни падежъ втораго личнаго мястоименія; и **ты**, дали е членъ, или именителни падежъ втораго личнаго мястоименія; както и за **те** не ще знаемъ ако оно е членъ, или винителни падежъ сѫщаго мястоименія.

И тък за по голѣмъ лесникъ, ясность и точностъ на язикъ-тѣ ни, мы трѣба да употребимъ усъченное по-казат: мястоименіе **тѣ** за членъ множ: числа и за трѣ-тѣ родове.

2⁰). За по голѣмо же доказателство че **тѣ** се по правилно и по свойствено на Ново-Бѣлгарскій нашъ язикъ, назумѣвамъ че въ нѣкои страни по Бѣлгарія, хортуга се жеши-ки, книги-ки; добри-ки и пр. сирѣчъ че мѣгкос **ки** е развернато отъ **тѣ** дѣто **ѣ** се преобърнало на **и**, и **т** на **к**; знаемъ же че спорядъ свойство-то на язикъ-тѣ ни **и** често се промѣнува въ **ѣ**, и **ѣ** въ **и**; но **и** и **е** никога въ

XIII

ѣ не се преобържатъ за кое-то пространно и твѣрдѣ добрѣ доказава Г. Крашевичъ въ брой 16 на Б Ки: I.

За употребление-то на опредѣлителни членъ подиръ прилагателны-тѣ и причастія-та

Прилагателни-тѣ и причастія-та въ Ново-Бѣлгарскій язикъ иматъ както и въ Славянскій, (но само за единственое число), дѣвъ окончанія: едно усъчено: *благъ, добръ, сѫщи*, и едно неусъчено: *благий, добрый, сѫщий*; — въ множественое число же употребляватъ се само въ усъчене-чепо-то си окончаніе. —

Извѣстно е при това, че спорядъ свойство-то Славянск: язика ставатъ се на край-тѣ въ неусъченни-тѣ окончанія на прилагателни-тѣ и причастія-та букви: **и**, за мажъкъ родъ, **и** за женскъ и **е** за средни и служатъ за да имъ опредѣлятъ смысли-тѣ; слѣдователно и не е нужно да имъ се прибавя опредѣлителни членъ. Въ Ново-Бѣлгарскій обаче язикъ, въвело се употребление-то на тойзи членъ и подиръ прилагателни-тѣ и причастія-та неусъченаго и усъченаго окончанія и за трѣ-тѣ родъ и за дѣвъ-тѣ числа. — Това мажкаръ иелогическо и криво употребление съ жалостъ глѣдамъ че прѣлъ и Г. Крашевичъ, както и въобще всички-тѣ наши учени сѫ прѣли; наистинѣ негова милость не съ драго сѫдѣцѣ прѣлъ това употребление, и справедливо сочювствовалъ че не сториълъ добрѣ, а за да оправдае това криво приеманье дума: „*Какъ да е, то е единъ фактъ, едно бытѣе въ язикѣ-тѣ ни, кое-то е было ирѣто и утверждено отъ общо-то обикновеніе, и кое-то мы не можимъ друго да сторимъ, освенъ да го приемнемъ както си е*“ (*). — Отъ това забѣлежванье на Г. Крашевичъ, вижда се ясно, че негова милость ны совѣтува да употребимъ опредѣлителни членъ подиръ прилагателни-тѣ и причастіята неусъченаго и усъченаго окончанія, само и само за да удовлетворимъ на всеобщее народно обикновеніе произношеніе.

За да се произнесе же и гласна-та или по добрѣ да речемъ звукъ-тѣ **а** или **ѣ** що се човя между прилагат:

(*). Виж. Б. К. Брой 20-1858 стр. 183. I.

и причастія-та неусъченаго окончанія единст: числа и членъ-ть **тъ**, совѣтува ны, негова милость да образувамы както и при сѫществителни-тѣ що се свѣршать на **й** отъ **я**, и да произносимы и пишемъ: *благі-тъ, сѫщія-тъ* а въ множ: число да пишемъ както и при сѫществителни-тѣ; *благи-ти, благы-ты* м. р. и *добрь-ты* ж. р. —

Съ това поученіе на Г. Крѣстювича мы совѣтъ не можимъ да се съгласимъ, мѣкаръ и общо почти се употреблява отъ наши-тѣ учены; защото: —

1°) Не е логически и право едно прилагателно или причастіе да се опредѣлява два пѣты, дѣто не е пуждно; — слѣдователно и никогда не треба да се *нише опредѣлителній членъ тъ подпѣрь прилагателны-ти неусъченаго окончанія мѣжскаго рода единст: числа, кои-то се свѣршатъ на **й** и кое-то окончаніе е доволю да имъ опредѣли смыслъ-ти.* (както и по горь казахмы.)

И тѣй като нѣмамы никаквѣ логическѣ или етимологическѣ пужджа да употреблявамы въ таквѣ случаѣ опредѣлител: членъ **тъ**, не треба да пишемъ и произносимъ: „*Бѣлгарскій-ти язикъ е много богатъ*“ — но „*Бѣлгарскій язикъ е много богатъ*“ — тукъ, и въ подобни случаи, сакамы че смыслъ-ти е доволно точень и яснѣ.

За тѣя прилагателны и причастія съединены съ опредѣлителній членъ **тъ**, и самъ Г. Крѣстювич се чуди, но за да угоди на народное обикновеніе не дерзнулъ да имъ отхвѣри совѣтъ тойзи членъ.

2°) Прилагателни-тѣ и причастія-та множествен: числа и на три-тѣ родове, употребляватъ-се въобщѣ спорадъ свойство-то Ново-Бѣлгарск: языка въ нихно *усъченое окончаніе*, спрѣчъ въ единъ *неопредѣленъ смыслъ*, по тѣзки причинѣ и всякога се съединяватъ съ членъ **тъ**, кога се употребени въ единъ опредѣленъ смыслъ: *добрь-ти, сѫщи-ти*, и пр.

Тукъ ще повторимъ сѫщо то що казахмы за членъ-ти множеств: числа при сѫществителни-тѣ; го есть, че не прѣсамы **ти, ты, и ты**, за таквѣи членъ, но както и та-ми, тѣй и тукъ, прѣсамы опредѣлител: членъ **тъ** и за три-тѣ родове и казавамы: *добрь-ти, сѫщи-ти мѣжсіе, жени, дѣуца*, и пр.

3°) Прилагателни-тѣ и причастія-та женскаго и средняго рода единств: числа употребляватъ-се также въ них-

но усъченое окончаніе, слѣдователно въ неопределеннъ смисль, за това и въобщѣ се съединяватъ съ опредѣлител: членъ **тъ та, то**, кога сж употребени въ опредѣленъ смисль: *добра-та, сѫща-та; добро-то сѫщо-то.* и пр.

За да направимъ обаче и образувамы Ново-Бѣлгарскій нашъ языкъ по красенъ и по благороденъ, спорадъ израженія-та на Г. Крѣстювича, мы изреокомы и употребихмы въ много мѣста на тѣзки Грамматика прилагателни-тѣ и причастія-та женск. и средн. рода единств: числа въ нихно *неусъченое окончаніе* безъ членъ; тѣй иѣйдѣ и употребихмы добрая, добroe; сѫща, сѫщое.

И тѣй забѣлжкамы че: Ново-Бѣлгарскій нашъ языкъ става много по благозвученъ и по сладкъ като се отхвѣри совѣтъ и никогда не се употреби опредѣлител: членъ **тъ** подпѣрь прилагат: и причастія та мѣжскаго рода един: числа неусъченаго окончанія; и като се употребятъ также прилагат: и прич: женск: и сред. р. един числа тукъ-тамъ въ *неусъченено-то* си окончаніе безъ членъ. — Сѫщо ны поучава и совѣтува и Г. Крѣстювич въ изложенія-та си за правописаніе-то; добръ ны совѣтува при това негова милость и за употребленіе-то на надежи-тѣ и казва че за да отбѣгнемъ непрѣятно-то повторянье на предлогъ **на**, да употреблявамы на много мѣста надежи тѣ Церковно-Славенск: языка. — Желателно было бы нанестиши да послѣдоватъ всички-тѣ наши учени Г. Крѣстювичевы тѣ совѣты, а не, както съ жалостъ забѣлжкамы, у иѣкона наши нови списатели, да гонять и мразить всичко що е Церковно-Славянско, кѫчи ли тойзи языкъ ни е чюждъ и непонятенъ!....

За Глаголы-ти.

Трудоветѣ и изслѣдованія-та на Г. Крѣстювича за устройство-то и нарѣжданіе-то на Глаголи-ти заслужватъ особенна похвалѣ. — Намъ се виде глаголно-то това распределеніе на негова милость много добро и практическо, за това и го послѣдовахмы; забѣлжкамы само че 2-о лице преходящаго времени единств: числа треба да се пише съ **и** (производно отъ **еси**) а не съ **е** както Г. Крѣстювич го пише. — По добрѣ е слѣдователно да пишемъ: *ходяхъ, ходяши, ходяще; а не ходахъ, ходаше, ходяще, и проч:* — Назначавамы єще че мѣкаръ Ново-Бѣлгарскій нашъ языкъ ста-

XVI

ва много по гладъкъ и по красивъ като се въведе *неопределеное наклонение*, кое-то и Г. Кръстович према; но споредъ совѣты-тѣ на нѣкои наши прѣатели, за да не съставимъ Грамматикъ-тѣ си затруднителникъ, не дерзихъ да сторимъ това изведеніе; желателно бы было обаче да се въведе. — Вмѣсто него же мы употребихъ настоящее време изъ витали: *наклонъ*; или пакъ се спомогихъ съ приличны-тѣ предлоzi и други частици, споредъ днешно-то народно произношеніе.

При составленіе-то на тая Грамматика водихъ се отъ най добры-тѣ Френски Грамматики, както и отъ Фр: Академический словарь. — Мы имахъ при съчиненіе-то ѹ вся-кога предъ очи-тѣ си да ѹ составимъ до толкова пълна и ясна, щото да можи всѣки единъ да се учи френски и безъ учителъ, ако средства-та му и място-то дѣло живѣе тѣй го искатъ; по тѣзи причини и вмѣстихъ печатни-тѣ и красно-писънъ азбука; и съмѣмъ да се надѣемъ че смы постигнали предположеніе-то си, стига само наши-тѣ съотечественици да иматъ ревностъ и усердие да се учятъ.

За да улеснимъ нашъ-тѣ младежъ въ изученіе-то и на Нѣмскій язикъ, съчинихъ и единъ Болгарско-Нѣмскъ Грамматикъ която и скоро ще се напечата.

Благоволно-то и снисходително прѣемванье на тая книга отъ странъ-тѣ на наши-тѣ съотечественици, ще е за насъ една иравственна награда; а тѣхна-та ревностъ къмъ учени-то ще ни ободри и подбуди да се трудимъ ёще по много.

Съчинителъ.

ВЪВЕДЕНИЕ.

Грамматика-та на единъ язикъ е една наука, която и поучава да хортувамъ и пишемъ правилно.

Да хортувамъ или да пишемъ ще каже да си изражавамъ мислы-тѣ съ слова: (*mots*)

Слова-та сѫ составени отъ букви. (*lettres*)

Букви-тѣ сѫ отъ два вида: *гласни и безгласни* (*vo-
yelles et consonnes*).

Френскій язикъ има 25 букви; — тия сѫ:

1). Главни или началии букви.

A B C D E F G H I J K L M N
ѧ, бѣ, сѣ, лѣ, є, єфъ, гѣ, хѣ, и, жѣ, кѣ, єлъ, ємъ, єнъ,
O P Q R S T U V X Y Z.
օ, պ, կ, ը, տ, ս, վ, չ, ի, յ, զ,

2). Малки или обикновенни букви.

a, b, c, d, e, f, g, h, i,
j, k, l, m, n, o, p, q, r,
s, t, u, v, x, y, z.

3). Краснописъни голѣми и малки букви.

A B C D E F G H
I J K L M N O P
Q R S T U V X Y Z
a b c d e f g h i j k l m n o p
q r s t u v x y z